

živeti v višjih oblikah. Nikdar ni mogoče vzeti človeškemu duhu dosti narave in nikdar se to ne more zgoditi dosti naglo.

V mladih dušah bi bilo treba podpirati in umetelno vzbujati nekak nagon pohlepa po naravi: hrepenenje, sprostiti si njene največje ploskve, preteči njene največje prostore, pridobiti si iz nje kar največ plastičnih osnutkov in zarodkov.

Človeški mladič naj bi v sebi oživil vse primitivne živalske gone, ki jih ima skupne z mlado živaljo; med njimi je migracijski nagon, nagon potovanja, ki ni nič drugega nego eden izmed načinov, kako nabrati kar največ snovi za bodoči razvoj.

Jesenski dnevi naj bi opozarjali s a m o n a t o in samo to dramili v mladih dušah. Naj bi ne oživljali stare sentimentalnosti, marveč prebujali in spreminjali prastare nagone za novo, višje in metodično življenje.

PRED NOVO GLASBENO SEZONO

MARIJAN LIPOVŠEK

V teku 25 let, ki nas ločijo od prvega svetovnega pretresa do drugega, nismo znali Slovenci organizirati glasbenega življenja tako, kakor bi zaslужila sicer pretirano hvaljena darovitost našega naroda in kakor bi to ustrezalo našim potrebam. Seveda ni mogoče govoriti o velikih kulturnih zahtevah meščana, ker jih naš meščan očitno nima, vsaj velikih ne. Govoriti pa se da o tistih, ki umetnost študirajo, in o potrebah onih, katerim so zaprta vrata za študij kakor tudi za uživanje umetnosti. Že večkrat sem imel priliko prikazati na tem mestu vzroke revnega stanja glasbene kulture. Nobeno zavijanje dejstev in izmikanje v neko idealistično, hinavsko povzdigovanje umetnosti in kulture sploh nad vsakdanje potrebe ne pomaga. O tem, kakšen pomen ima umetnost — tudi glasbena — za duševnost naroda, smo si pač na jasnem. Toda če je ljudstvo gospodarsko izčrpano, če se veliki večini zaradi nemogočih vladajočih socialnih razmer sploh ne omogoči svobodnega razvoja, se narod kaj malo briga za svoje duševne potrebe, saj še telesne niso izpolnjene! Vse svoje sile zbira za ohranitev prvobitnejših in zanj nujnejših potreb. Na tem šepa vsa naša glasbena kultura z opero in s koncertnim življenjem vred. Dokaj jasno smo to videli tudi na dveletnem (!) ustanavljanju slovenske glasbene akademije v Ljubljani, ki je končno vendarle s primerno uredbo zagotovljena. Na drugi strani je manjkala složna organizacija še tistega bore življenja, ki je klilo v tesnih razmerah. Poleg tega je v pretekli sezoni posegla nemarna strankarska politika javno in nesramežljivo v kulturno delo in mu krepko pritisnila svoj pečat. Tako imamo tri slabe točke glasbenega udejstvovanja. 1. Očividno nezanimanje javnosti, 2. pomanjkanje složne organizacije, 3. vpliv kvarnih struj izven glasbenih krogov. Razume se, da je bila v takih razmerah izvedba koncertov zelo težavna in da je tudi opera le životarila.

Od lanskih koncertov so omembe vredni: Škerjančevo Zedinjenje na Gradnikovo besedilo. Izvajala sta zbor ljubljanske Glasbene Matice in orkester Ljubljanske Filharmonije pod vodstvom ravnatelja Poliča. Delo odli-

kuje resna glasba, odmikajoča se od zunanjih učinkov patosa, sentimentalnosti in sladkobnosti v poglobljenost, ki je v zunanji obliki dokaj preprosta in v strožjem kantatnem ali oratorijskem slogu, kakor smo bili to dosedaj pri Škerjancu vajeni. Instrumentacija je mojstrovina zase, arhitektonsko pa je težina vsevečernega dela malce preveč poudarjena na prvem in drugem delu, tako da je konec premalo tehten.

Zanimiv je bil večer Arničevih del. Izvajal jih je orkester Ljubljanske Filharmonije pod Matačičevim vodstvom. Arnič je pokazal s svojo Dumo velik smisel za gradnjo velikih oblik, sposobnost neposredno učinkujočega ustvarjanja in vprav epsko širino simfoničnih stavkov. O kaki izraziti »slovenski« glasbi tudi pri njem ne moremo govoriti, dasi ni zato nič manj slovenski kakor drugi naši skladatelji. Mislim to tako: če bi n. pr. kakemu tujemu glasbeniku predložili anonimno Arničevo delo, bi ta glasbenik ne mogel po slogu skladbe ugotoviti, da je to skladal Slovenec, tudi če bi sicer poznal značilnosti našega narodnega glasbenega izraza. V Arničevi glasbi namreč ni ničesar, kar bi utemeljevalo kako posebno, konkretno slovensko svojstvenost, temelječo na narodni glasbi. Ne mislim, da je to slabo! Skoraj nasprotno! Prav je, da skladatelj iz lastnega duševnega bogastva gradi svojo umetnino. Omenjam pa to le zaradi tega, ker je v našem občinstvu razširjeno neko krivično mnenje, da je Arnič nekak poseben praslovenski skladatelj. Nič več, pa tudi seveda nič manj kot drugi naši skladatelji! Arnič ima pred seboj brez dvoma še veliko pot, ki jo bo seveda hodil tudi brez naših opazk, ki nikakor ne nameravajo biti kaki nasveti ali navodila. Pač pa je treba, da zaradi orientacije občinstva in zaradi objektivne presoje njegovih del poudarimo dobre in slabe strani skladb. Tako je n. pr. Arnič prav v svojo simfonijo natrpal toliko zvokov, da o njih pač ne more veljati znana Mozartova beseda: »Niti ene note ni, ki bi bila odveč«. Toda tako neposrednega, iz preproste ljudske duše izvirajočega melosa pa tudi še nismo zlepa čuli. V tem smislu Arnič brez dvoma prvači med našimi skladatelji. Mogoče se Arnič bori z izrazom, gotovo pa se mu ni treba bati, da usahne domiselnost. Značilna za vse tako zvane elementarne skladatelje je širina skladb, ker je invencija tako bogata. Res je, da marsikateri odstavek njegovih del kazi močno sekvenciranje in ponavljanje. Toda še to je odeto v neko moč, ki prihaja iz skladateljeve prirodnosti. Vse pa kaže, da je Arnič v prvi vrsti simfonik, kajti njegov godalni kvartet, ki sem ga lani na tem mestu ocenil, znatno zaostaja za Dumo v tehniki in izrazu.

Za Slovence zelo poučen je bil koncert italijanskega radijskega združenja EIAR iz Torina. Gostje so izvajali Verdijev Requiem in kot dodatek znameniti zbor Aleluja iz Händlovega oratorija ‚Mesija‘. Pokazalo se je, da se nam Slovencem ni treba sramovati zborovske kulture, ki je očitno visoko stoječa, saj je bil odlični italijanski zbor na prilično enaki višini kakor naši zbori. Očividno je zborovsko petje pri nas doma. S solisti so imeli gostje smolo zaradi bolezni. V nikako primeru pa ne moremo postaviti naših obupnih orkestrskih razmer z italijanskim orkestrom, katerega enotni, polni zvok godal in nezmotljivo čisti, lahkotni zvok pihal in trobil sta za nas nekaj nedosegljivega in nepojmljivega. Srebrni glasovi trobent in pozavn, nepopisno mehka in čista intonacija rogov, sočne barve oboe in fagota so pri nas neznane stvari in deveta dežela. Če upoštevamo še hudo vročino v dvorani — znano je, da topel zrak znatno zvišuje intonacijo pri aerofonih — mo-

ramo Italijanom priznati pravo mojstrstvo. To seveda niti ni čudno v deželi z več stoletno glasbeno kulturo in bogato tradicijo.

Sezona je prešla brez dobrih violinskih koncertov. Slišali smo pa tri pianiste: Orlova, Koczalskega in Borovskega. Dobra in neoporečna sta bila prvi in zadnji, Orlov zlasti z odlično podanimi Skrjabinovimi deli, Borovski pa z vzorno interpretiranim Bachom. Koczalski je bil tokrat bolan in nerazpoložen. Presenetil je dalje angleški pianist Curson, ki je s pevko Desmondovo priredil propagandni koncert angleške produktivne in reproduktivne glasbene umetnosti. Pianist, ki morda ni umetnik svetovnega slovesa, toda brez dvoma mojster svetovnega znanja, je poslušalce s svojim iskrenim podajanjem, ki se je opiralo na briljantno, izbrušeno in nepogrešljivo tehniko, tako pritegnil v svoj svet interpretacije, da so mu neodoljivo in navdušeno sledili. Brez vsakršnega poudarjanja zunanosti, bodisi na tehnični strani, bodisi s pretirano agogiko ali fraziranjem, kakor to mnogokrat čujemo pri »klavirskih levih«, je Curson iskal le muziko samo in tako ustvarjal vzorne interpretacije Schumanna, Schuberta, Liszta in nekaterih angleških skladateljev. Isto velja za pevko Desmondovo, ki je pokazala izredno pevsko kulturo, daleč od kričanja, od napetih vratnih žil in od nerazumljivega izgovora. Neposredno, lahko petje, ki pozna kljub lahkotnosti vse dinamične izrazne stopnje, odlično pevkino fraziranje in krasni legato (vezano petje), vse to je vzbudilo splošno občudovanje. Takih koncertov si še želimo!

Od zborovskih koncertov sta omembe vredna koncert moškega in ženskega APZ pod dirigentom Maroltom. Moški APZ nam je pokazal pesem narodnega preporoda, za glasbenega zgodovinarja sicer zanimiv, a za poslušalca sodobnih zahtev malo dolgočasen in enoličen spored. Ženski APZ pa si je s svojim prvim nastopom, kjer je vodja pokazal ne samo svojo priznano dovršenost v vzgoji zborovskega petja, temveč tudi dober smisel za času primeren program, prav dobro utrdil mesto med sorodnimi zborovskimi združenji. V vsakem oziru je bil odličen koncert mladinskega pevskega zbora z Rakeka pod vodstvom Pirnika. Ta nastop je pokazal izredno visoko kulturo našega podeželja kar se tiče petja, če je dana prilika, da se delovanje strokovno izšolanih in pravilno usmerjenih voditeljev vsaj kolikor toliko neovirano vrši. Kolikor so mi znane razmere v drugih državah, nimamo nikjer drugod pevsko tako dobro izšolanih in tako moderno usmerjenih mladinskih zborov. Izvzeti so seveda specialni zbori kakor Wiener-Sängerknaben, ki so pa le omejena zveza izvoljenih. Skrb za mladino in sicer na splošno, v zvezi s poukom na nižji, srednji in meščanski šoli je pri nas na zavidanja vredni stopnji.

Če omenim še dva komorna koncerta, večer ljubljanskih kvartetovcev s pianistko Zarnikovo, ki so med drugim prikazali znameniti Cesar Franckov klavirski kvintet, ter večer komornega tria (Leskovic, Dermelj in podpisani) s pevko Kušejevo, ki so med drugim izvajali znani, a pri nas redko izvajani Dvořákov Trio Dumky, sem glavne koncertne prireditve pretekle sezone že omenil. Številčna revščina je iz navedenega jasno razvidna. Seveda se nam v teh viharjih, ki jih preživlja človeštvo, ne obeta v prihodnji sezoni nič boljšega.

Opera se v pretekli sezoni ni bistveno spremenila. Težave so ostale iste, dejavnost in učinek tudi ista. Tik pred sedanjo sezono je bila izvršena izmena v vodstvu in sicer po prepričanju merodajnih krogov, podprtem od

mnenja večine opernega osebja, opernih kritikov in od rezultatov preiskave o delovanju uprave in opernega vodstva. Ker je imela v tej zadevi očitno tudi politika svojo roko, ne bom sledil temu vzgledu, temveč bom — tudi ne glede na to, da je sedanji vodja moj dober znanec — objektivno kakor doslej zasledoval delo in o njem, pa tudi o delu naših gledaliških poročevalcev ob času obširno poročal.

STVARNI ČUT IN NACIONALIZEM

FR. KLEMUC

Vprašanje malega naroda. Dr. Veber pa noče biti v filozofiji in sociologiji samo teoretik, ampak hoče svoja filozofska in sociološka načela preskusiti tudi v praktičnem vsakdanjem življenju. V svojem zaključnem kulturnem pismu Slovincem analizira položaj malega (torej tudi slovenskega) naroda in mu daje na osnovi svoje psihološke analize dobre nasvete za pot v bodočnost. Ali so ti nasveti zares dobri, bomo videli šele tedaj, ko bomo Vebrovo trditve tudi v tem pogledu primerjali s stvarnostjo. Brezdvomno pa je, da je to vprašanje majhnega naroda prav v sedanji dobi zelo važno in da terjajo torej odgovori na to vprašanje vso našo pozornost. Od teh odgovorov namreč zavisi, ali hoče kdo koristiti slovenskemu narodu v njegovem boju za obstoj ali pa mu hoče — čeprav podzavestno — škoditi.

1. Dr. Veber nikakor ne dvomi o tem, da so na svetu majhni in veliki narodi. Za Slovence ugotavlja n. pr. kar takoj:

»Mali narod smo. Mali smo Slovenci in mali smo Jugoslovani.« (o. c., str. 185.)

Da, ta razlika med velikimi in malimi narodi je posebno v današnjih časih vedno očitnejša:

»Živimo v časih, v katerih postaja razlika med velikimi in malimi narodi tudi v praktičnem, eksekutivnem pomenu nenavadno očitna in na moč občutljiva.« (o. c., str. 185.)

V čem pa je razlika med malimi in velikimi narodi? Pričakujemo lahko, da za psihologa Vebra ne more biti ta razlika v kakem materialnem podatku, n. pr. v številu pripadnikov kakega naroda, ampak v psihologiji velikih in malih narodov. In res je dr. Veber odkril celo vrsto takih psiholoških razlik med majhnimi in velikimi narodi. Za sedaj pa nas zanimajo samo tiste razlike, ki imajo to posebno lastnost, da po njih ni mogoče razlikovati velikega naroda od malega. Dr. Veber pozna namreč tudi take psihološke razlike. Ali je to mogoče? Poslušajmo:

»Vzemimo samo pojem resnice! Vprav velikemu narodu preti nekako naravno velika nevarnost, da smatra končno tudi samo — resnico le za 'proizvod' svojega lastnega hotenja in svoje lastne moči. Kar on misli in kakor on misli, to in tako naj mislijo tudi drugi ali pa njihove misli že naprej niso resnične! Malemu narodu nikakor ne preti nevarnost takega in tolikega 'poplemenjevanja' ter 'ponarodovanja' same resnice. Zakaj mali narod računa in mora računati z dejstvi in to ga vzgoji, da mu je tudi 'resnica' in zlasti resnica kaj takega, kar velja v enaki meri za vse in ne samo za 'malega'.« (o. c., str. 186—87.)